

Planuri de lecții comentate

DEZVOLTAREA SOCIAL-ECONOMICĂ A IMPERIULUI ROMAN ÎN SECOLELE I ȘI AL II-LEA E.N.

(Clasa a V-a)

I. *Trăsăturile caracteristice* ale dezvoltării statului roman în secolele I și al II-lea e.n.

A. Imperiul Roman : întinderea,¹ organizarea, populația,² creșterea rolului provinciilor.³

B. Dezvoltarea economică⁴ : meșteșugurile,⁵ comerțul,⁶ agricultura.⁷

C. Situația socială.

a) clase și categorii sociale : nobilimea senatorială,⁸ cavalerii,⁹ plebea orașenească,¹⁰ libertzii,¹¹ colonii,¹² sclavii.¹³

b) lupta de clasă — noul ei conținut.¹⁴

II. *Apariția creștinismului* : organe,¹⁵ conținut,¹⁶ caracter.¹⁷

Comentariu istoric

1. Cea mai mare întindere o cunoaște Imperiul Roman la începutul secolului al doilea, e.n. În Europa se întindea pînă la Rin și Dunăre, în Asia ajungea pînă în pustiul Siriei și pînă la poalele munților Caucaz ; nordul Africii se afla, de asemenea, sub dominație romană. În baza relațiilor clientelare, Roma își extindea influența și dincolo de granițele imperiului.

2. Împărații romani au dus o politică amplă, susținută, bine organizată, de romanizare a populației din provinciile romane. În provinciile noi cucerite erau aduși coloniști romani, limba latină a devenit limba oficială în stat ; a fost acordată cetățenia romană populației libere din provinciile cele mai de seamă. Spre sfîrșitul secolului al II-lea scade numărul populației (deci a numărului brațelor de muncă) datorită foametei, ciumei, decăderii morale, manifestată prin renunțarea la vechile concepții tradiționale.

3. În secolul al II-lea provinciile întrec cu mult Italia care își pierde importanța. Iau naștere numeroase orașe noi care devin înfloritoare. Roma însă, datorită mai ales unor cauze de natură politică, își păstrează situația de capitală a lumii. Spre sfîrșitul dinastiei Antoninilor o mare parte din provincii depășiseră stadiul de înflorire economică și începuseră să decadă, evidențiind faptul că prosperitatea imperiului fusese doar aparentă.

4. În a doua jumătate a secolului I și în secolul al II-lea, dezvoltarea meșteșugurilor, a comerțului și a agriculturii capătă trăsături noi, așa cum se poate constata din mărturiile contemporanilor sau din descoperirile arheologice.

5. Meșteșugurile s-au perfecționat considerabil. Meșterii din Italia și din provincii produc obiecte complicate — instrumente chirurgicale de exemplu, obiecte de înalt nivel artistic și de perfectă finisare. Se produce o anumită specializare atât între provincii cât și în cadrul diferitelor ramuri de producție. Crește producția meșteșugărească destinată direct vânzării.

6. Comerțul între provinciile imperiului ia o mare amploare; totodată ajunge la mare înflorire comerțul cu țările din Orient (Arabia, India, China), unde plecau anual mărfuri de aproape 100.000.000 sesterti în schimbul obiectelor de lux. Negustorii din provinciile Orientale strîngeau averi imense dar și în provinciile apusene au apărut companii mari care făceau negoț cu vin și ulei din Spania, pînzeturi și ceramică din Gallia — aceasta înlocuind-o pe cea italică.

7. Și în agricultură apăruse specializarea în cultivarea unor soiuri deosebite de grîne, struguri, plante oleaginoase, legume, plante medicinale etc.

8. Nobilimea senatorială continuă să fie clasa socială cea mai importantă în stat, dar în rîndurile ei crește mult numărul provincialilor. Spre sfîrșitul secolului al II-lea, peste 40% din senatori erau originari din provincii. Treptat, numărul lor l-a întrecut pe al senatorilor italici.

9. În ierarhia socială cavalerii dețineau primul loc după nobilimea senatorială dar componența era acum foarte eterogenă. Oricine dispunea de o anumită avere putea deveni cavaler. Și aici numărul provincialilor creștea mereu.

10. Odată cu creșterea numărului orașelor și cu dezvoltarea acestora a crescut numeric și plebea orașenească. Aceasta trăia din cîștiguri întîmplătoare sau era întreținută de stat.

11. Liberții constituiau o pătură socială importantă a societății romane. Cei mai mulți erau negustori, proprietari de ateliere meșteșugărești, antreprenori, și îndeplineau funcții deosebit de însemnate.

12. Colonii formează o pătură socială distinctă. Ei sînt apropiați de sclavii rurali căci lucrează un pămînt care nu le aparține, dar se deosebesc de aceștia deoarece se pot căsători, pot deveni proprietari de bunuri; pentru pămîntul pe care-l lucrează ei au încheiat un contract. Obligațiile lor față de proprietarul pămîntului erau strict reglementate. Treptat însă situația lor se înrăutățește, li se impun obligații abuzive, ceea ce duce la încordarea relațiilor dintre ei și proprietari.

13. Atîta timp cît imperiul a dus o politică externă ofensivă, numărul sclavilor era relativ satisfăcător. Cînd politica externă a imperiului devine defensivă dispăre principala sursă de procurare a lor. Pe de altă parte, politica severă în Marea Mediterană nu mai permite procurarea de sclavi nici pe această cale. Numărul lor scade deci mereu. Totodată, nemaiavînd nici o speranță că-și vor putea îmbunătăți viața sau viitorul copiilor lor, sclavii nu mai au interes pentru muncă, o urăsc fățiș; munca lor devine nerentabilă,

adesea îșiucid stăpînii, fug. Toate mijloacele de constrîngere folosite nu pot reglementa situația.

14. Lupta de clasă capătă în această perioadă un nou conținut. Nu mai este vorba doar de lupta sclavilor împotriva stăpînilor lor, căci se adaugă lupta altor categorii sărace (țărani, colonii, plebea orășenească) împotriva celor bogați. Spre sfîrșitul secolului al II-lea, un mare număr de germani, sarmați și alți „barbari” devin soldați și agricultori în interiorul imperiului. Ei se aliau cu masele de sclavi, țărani și coloni care luptau împotriva aristocrației imperiale și a statului sclavagist.

15. În răutățirea situației maselor populare, dar și a unor pături mai înstărite, a agravat și starea lor de spirit. Vechea religie nu mai satisfăcea nevoile spirituale nici ale săracilor dar nici ale bogăților. În această situație, apar mai apropiate divinitățile care oferă, într-un fel sau altul „mîntuirea”. De aceea, era deosebit de popular zeul iranian Mithra care, se spune, își vărșase sîngele pentru oameni ca să-i ducă spre nemurire și lumină.

În secolul I e.n. printre iudeii din Palestina și Asia Mică s-a ivit credința în „mesia” — mîntuitorul divin. Ei afirmă că acesta a venit în persoana lui Isus. Cei care au acceptat afirmația au căpătat numele de creștini (de la Christos).

16. Creștinismul s-a răspîndit pentru că oferea mîntuirea într-o lume viitoare, în baza unor sacrificii făcute în lumea aceasta. În sec. I și II creștinismul a fost persecutat de statul roman care vedea în el o forță dezagregantă, deoarece creștinii constituiau o comunitate pentru care actualitatea nu prezenta interes ci doar „lumea cealaltă”; ei resping serviciul militar ca pînîndu-i pe oameni în situația de a se ucide unul pe altul; creștinii adoptă o atitudine negativă față de problemele societății (de ex.: față de sclavie față de creșterea numerică a populației, față de proprietate etc.).

17. Treptat, creștinii s-au organizat, creștinismul a evoluat și a devenit o forță cu care imperiul încheie, în secolele următoare, o alianță transformîndu-l într-o religie de stat pusă în slujba asupritorilor.

Indicații metodice

— Lecția fiind foarte densă, profesorul va trebui să acorde o mare atenție pregătirii și desfășurării ei; selectării acelor aspecte care să determine logic desprinderea concluziei că în această epocă de maximă înflorire apar semne ale viitoarei decăderi a Imperiului roman.

— Se cere, de asemenea, sublinierea argumentată a procesului de romanizare. Prin explicarea și argumentarea științifică a originilor, conținutului și caracterului religiei creștine se pun bazele educației ateist științifice a elevilor.

— Ținînd seama de specificul lecției, vom folosi harta „Imperiului Roman”, indispensabilă bunei desfășurări a lecției.

— Este strict necesară elaborarea schemei lecției împreună cu elevii, atât pentru înlănțuirea logică a ideilor cât și pentru fixarea acestora.

— Personal nu cred că lecția se poate desfășura într-o singură oră, ci în două.

BIBLIOGRAFIE

Istoria Universală, București, Edit. științifică, 1959, p. 607—661.

Mașkin, N. A., *Istoria Romei antice*, București, Edit. științifică, 1951, p. 310—373.

VIORICA VĂITEANU